

Újabban beszerzett ritka magyarországi és magyar vonatkozású periodikák az Országos Széchényi Könyvtárban (1966-1967)

HERENDINÉ LAKATOS ÉVA

Az Országos Széchényi Könyvtár mint hungarika szakkönyvtár, periodikumok vonatkozásában is a lehető legteljesebb. E teljesség-igényből adódó követelmény hiányaink nyilvántartása és pótlása, az állomány lehetőség szerinti kiegészítése, vétel, ajándék, csere, esetleg reprodukció útján. Mindez a könyvtáros számára napi munkáját jelenti, melyhez a katalógusokon kívül jól szerkesztett, igényes sajtó-bibliográfiák egész sora áll rendelkezésre. A gyarapítási munka öröme és igazolását jelenti, ha egy-egy vételi ajánlat nyomán az állomány ismét teljesebb lesz. Olykor előfordul az is, hogy a könyvtáros hozzájut olyan periodika-anyaghoz, amelyet sem katalógusban, sem sajtóbibliográfiákban nem talál, amelyet egyetlen segéd-könyv sem regisztrált. Ezek azok az alkalmak, amikor joggal érzi a „felfedezés” izgalmát és öröme, amelyet a hétköznapiak hosszas rutinmunkájával megszolgált

Az alábbiakban bemutatjuk az utóbbi két évben a Hírlaptár állományába került érdekesebb periodikákat. A közölt címek eddig ismeretlenek. Vagy teljességgel, vagy relatíve. Tehát a megfelelő időszak sajtóbibliográfiája vagy egyáltalán nem tud róluk, vagy csupán utalás formájában említi, autopsziás leírás nélkül. A lapokból gyakran csak egy-egy szám került elő, ez azonban nemcsak a lap léteéről, tudósít bennünket, hanem a legtöbb esetben egy-egy kiemelkedő történelmi eseményt is illusztrál. Változatos terjedelmű, tartalmú és irányzatú lapok az alább közöltek. Legnagyobb részük jelentős történelmi eseményekhez, az 1918–19-i forradalmakhoz és a Felszabaduláshoz kapcsolódik.

Magyar Fogoly Színpad

Pjescsanka,

1915. dec. 18–1917. [ápr. 5.]

I. évf. 1. sz.—[III. évf. 11. sz.]

Megj. havonta kétszer, 1916. jan. 23.: rendszertelenül.

Szerk. Zsolt, 1917. febr. 25.: Keresztes István.

Kiadó: Simon Sándor, 1916. dec. 24.: Cibur Zoltán, 1917. ápr. 5.: *Geschwindt Rezső*.

Ny. [kézzel írva, litografálva]: Magyar Fogoly Színpad nyomdája.

8 r.

Mellékletei: magyar—német—örmény nyelvű műsorokkal, a színpad helyiségének alaprajzával. A pjescsankai tábor hadifoglyai adták ki, célja: hogy „bajtársainkat legalább percekre kiragadjuk a rab-ság lelket bénító hangulatából... hogy ezzel az otthon hangulatát is közelebb hozzuk...”

Soproni Munkástanács

Sopron város és vármegye szocialista pártjának hivatalos lapja.
Sopron,
1919. ápr. 1.
I. évf. 1. sz.
Megj. naponta.
Fel. szerk. kiadó, nyomda nincs feltüntetve.
2 r.

Első oldalán beköszöntő: „Új címmel és új szellemmel indult el lapunk a mai napon. A magyar proletáriátus nagyszerű győzelme egyik napról a másikra az egész világ gondolkozását megváltoztatta [...] Az eltemetett kapitalista társadalmi renddel együtt eltemetjük annak egyik szószólóját a »Soproni Naplót« is, [...] az eltemetett burzsoá lap helyett is új szellemű bátor forradalmi lapot jelentünk be olvasóinknak”. A Munkásmozgalmi Intézet bibliográfiája csak az 1919. 7. számot (ápr. 7.) ismerteti.

Krónika

Szépirodalmi, művészeti és kritikai folyóirat.
Pécs,
1920. okt. 1.—[1921. jún. 1—15.]

KRÓNIKA

**SZÉPIRODALMI-MŰVÉSZETI ÉS
KRITIKAI FOLYÓIRAT-SZERKESZTŐ
KONDOR (BEGÓ) SZILVÓ**

I. évf. 1. szám.

1920. október 1.

TARTALOM.

Beköszöntő:	Michalengelo Cotennáhos (szonettek)
Új barátságok: Kondor L. verse.	Művészeti Iskolák: Molnár Ferenc.
A háromszoros intés: Schnitzler Arthur novellája.	A zenei nevelésről írta: Ember D.
Az édesbútorok jaja: Csuka Z. verse.	A vidéki színházak jövője.
Bródy Jánosok, írta: Wajdits Béla.	Csuka Zoltán: Versek (kritika).

Szerkesztőség és kiadóhivatal Pécs, Apáczai-utca 8. szám. II. em.
Pécs, 1920. október 1.

I. évf. 1. sz.—[2. évf. 11/12. sz.]

Fel. szerk. Kondor László.

Segédszerk. Csuka Zoltán.

Kiadó: „Krónika” irod. váll. Pécs.

8 r.

A folyóiratban rendszeresen publikáltak Raith Tivadar, Bresztovszky Ede, Kodolányi János, Csuka Zoltán. A kiadó, Kondor László 1968 júniusában így nyilatkozott hozzánk intézett levelében az általa szerkesztett egykori folyóirat történetéről: „Rövid életének kettős magyarázatát tudom adni. Elsőnek azt, hogy a lap nem rendelkezett sem elegendő anyagi erővel, sem a forradalom és ellenforradalom ellentmondásai között egyértelmű állásfoglalásra képes olvasóközönséggel. Az az alig háromnegyed esztendő, amely alatt a *Krónika* tengődött, a legteljesebb politikai bizonytalanság jegyében telt el, mert csaknem a legutolsó pillanatig kérdéses volt, hogy a szerb megszállás alatt álló város kommunista vezetői megtarthatják-e pozíciójukat, akár a Baranyai Köztársaság égisze alatt, akár úgy, hogy a nagyhatalmak a várost végképp a szerbeknek ítélik, vagy pedig — ami végül is bekövetkezett — átadják Horthyék «felszabadító» csapatainak. Minthogy pedig a lap szerkesztői és munkatársai többségükben politikai emigránsok voltak, érthető, hogy nem várták meg a beözönlő fehérek «honfoglalásának» számukra végzetessé válható következményeit, hanem anélkül, hogy ezt olvasóiknak bejelentették volna, elhagyták a várost, ami egyet jelentett azzal, hogy megszüntették a lap megjelenését.

A kötelespéldányok beszolgáltatása nyilván azért maradt el, mert az anyaországtól átmenetileg elzárt város illetékes hatóságainak és a lapot előállító nyomdának nem állt módjában az érvényben levő, de gyakorlatilag keresztülvihetetlen rendelkezés betartása. Jőmagam is hosszú évekig külföldön éltem, és hazatértem után már csak egyetlen bekötött példány emlékeztetett arra, hogy valamikor a *Krónika* szerkesztője voltam”.

Kelet Népe

Publicisztikai szám.

Budapest,

1941. júl. VII. évf. 12. szám. [egyetlen szám.]

Főszerkesztő: Móricz Zsigmond.

4 r.

Stencillel sokszorosított, barna borítólapos negyedréti alakú füzet, „Kelet Népe. 1941. I.” feirattal. Összehasonlítva a nyomdai úton megjelent számokkal, tartalmazza a Kelet Népe 1941. júl. 12. szám, és júl. 15. 13. számában megjelent egyes cikkeket, tanulmányokat. Milyen lehetett a feladata, célja a „Kelet Népe” szerkesztőségében a publicisztikai számnak? Kik kapták? milyen céllal? egyelőre kiderítetlen kérdés.

Közölt anyagunk alábbi darabjai az Európát feldúló fasizmus szembeszegülő ellenállási mozgalmak szülöttei. Kettő közülük a franciaországi ellenállási mozgalom soraiban küzdő Magyar Kommunista Csoport („Riadó”), illetve a Petőfi Alakulat lapja („Petőfi”). A harmadik a hazai Felszabadítási Bizottság kiadványa („Eb Ura Fakó”). Ezek a lapok a Hírlaptár állományában egyetlen példányban sem voltak fellelhetők. Markovits Györgyi, szerezte meg őket és irányított rájuk a figyelmet.

Riadó

A franciaországi Magyar Kommunista Csoport közlönye.

Paris,

1944. jún.—júl. é. n. 1—2. sz.

Megj. havonként.

Kiadó: A Franciaországi Magyar Kommunista Csoport.

Soksz.

8 r.

Petőfi

Section Hongroise.

[alcíme]: Kaszárnya híradó.

Paris, 1944. okt.: Coulommiers.

1944. szept.—nov.

I. évf. 1—3. sz.

Megj. havonként.

Szerk. [Palotás Imre.]

Kiadó: Petőfi Sectio.
Soksz.
8 r.

Eb' Ura Fakó!

Felszabadítási Bizottság.
[Budapest],
3. sz. [nov.]
Kiadó: Felszabadítási Bizottság.
Soksz.
8 r.

Légi Híradó

Terjesztik a szövetséges repülők.
[1944.] 4. sz. [júl. eleje], 16. sz. [szept. közepe].

A szövetségesek légitevékenységének fokozódását jelzi a Légi Híradó birtokunkba került két száma. Mindegyik olyan, mint egy készülő gyászjelentés fogalmazványa. A 4. szám a Minszk felé nyomuló négy orosz hadseregről és Cherbourg elestéről számol be, majd közli az Európa-szerte erősödő ellenállási mozgalmak híreit. A 16. szám hírei: a Vörös Hadsereg Erdélyben; amerikai páncélosok harcolnak a Siegfried vonalban; a pengő elértéktelenedése az infláció rémét idézi fel; a „tigris” és „párduc” után a németek a „királytigris” nevű páncélossal sem érnek el sikereket a Vörös Hadsereg ellen. A lap legfontosabb mondani-
valója: felszólítja a magyarságot, hogy kövesse a román és bolgár példát, s forduljon „a nemzet sírásói”
ellen...

Függetlenség. Légi kiadás.

„Repülőgépen küldjük a megszállt területi testvéreinknek”.
Megj. hely?
1944. dec. 3. sz.
Fel. szerk. Kolozsváry-Borcsa Mihály
Kiadó: Báthory-Hüttner János.
8 r.

A szövetséges repülők terjesztette Légi Híradók mellé kívánczik kontrasztként a légi kiadású nyíllas „Függetlenség” száma. „Vándorlók között” c. vezércikkében azt mondja: „az önáltatás nemzete voltunk” — és határozottan kijelenti, hogy „az önáltatás az oka annak, hogy most nincs hazánk.” A lap bámulatraméltó tanúságot tesz arról, hogy az önáltatást és a politikai irrealitást mennyire végsőkéig lehet ápolni.

Budai Hírek

A felszabadított budai terület Rendőrségének és Előljáróságának hivatalos hírei.
[Buda],
1945. jan. 18. III. kiadás [egyetlen szám.]
4 r.

Írógépen írt, stencillel sokszorosított „lap”. Hírei: „Telkeken, utcákon fekvő állati hullák és hullarészek 24 órán belüli elásása — elhagyott hivatalokból elvitt írógépek beszojgáltatása — ablaküvegező iparosok gittanyaggal jelentkezzének — díszes orosz katonai temetés a Pasaréti téren” — a felszabadult Buda első lélegzetvételtét örökitette meg.

Szabad Szó

A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front monori járási lapja.
Monor,
1945. jan. 28. [egyetlen szám.]
I. évf. 4. sz.
Fel. szer. Grósz Dezső.
Kiadó: Oroszi Károly.
Ny. Popper.
2 r.

A felszabadult Monor híreiből: *Gyöngyösi János, Vörös János és Balogh István* Moszkvában aláírták a fegyverszüneti egyezményt — A demokratikus pártok megalakították a Budapesti Nemzeti Bizottságot és a meginduló szakszervezeti élet hírei között egy felhívás: Az alakuló szakszervezeti könyvtár számára *Marx—Engels és Lenin* kötetek felajánlását kérik.

Film, Színház, Irodalom

Munkatársainak riportfüzete.
Budapest,
1945. márc. 1. [egyetlen szám.]
[Fel. szerk.]: *Deák Zoltán*.
Kiadó—
Ny. Légrády Testvérek RT.
4 r.

A felszabadulás előtti számoktól eltérően, nincs fényképes borítólapja. Első oldalán *Deák Zoltántól* „Köszöntünk, Olvasó!” címmel érthetően patetikus bevezető sorok: „Reszkető kézzel fogom meg újra a tollat: újra írok, újra írhatok, újra élek...”

Magyar Értesítő

A salzburgi Magyar Bizottság hivatalos közlönye.
Salzburg,
1945. jún. 23.
I. évf. 2. sz. [egyetlen szám.]
Szerk. *Nyáry József*.
Kiadó: Salzburgi Magyar Bizottság.
Ny. soksz.
4 r.

A hatoldalas sokszorosított lapocska jellemző képet ad a butító propaganda hatására idegenbe menekült és teljes bizonytalanságban egyik napról a másikra élő magyarságról. Honvágy, kijárási tilalom és tifusz elleni védőoltás, felhívás a felelőtlenül fecsegő rémhírterjesztés ellen éppúgy megtalálható benne, mint az elveszett családtagok utáni kutatás és a minimális kalóriaszükséglet igényének, vagy az amerikai megszálló hatóságok jóindulatának és nemeslelkű liberalizmusának emlegetése. De egy szó sincs az ott-honi, a magyarországi helyzetről...

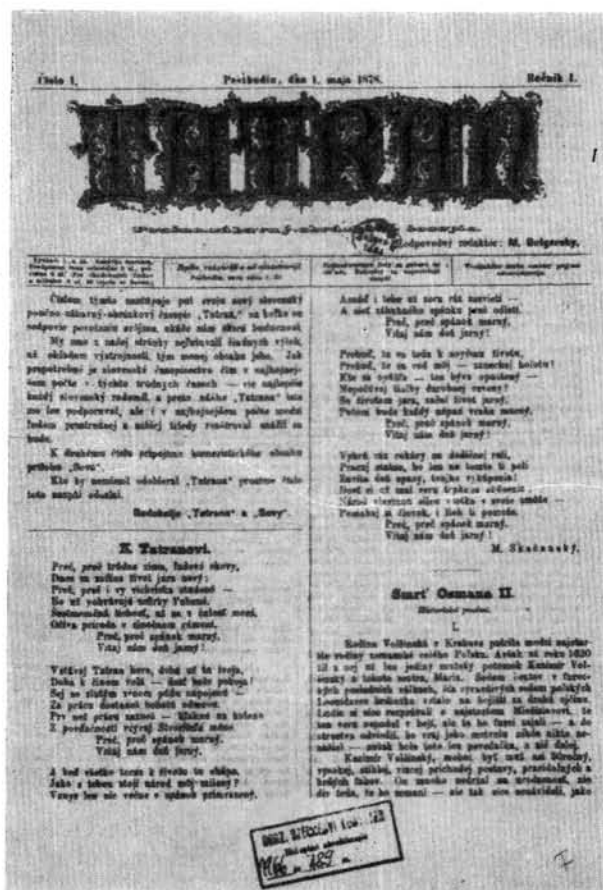
Magyarországon megjelent idegen nyelvű periodikák

Beszerezéseinknek ezt a csoportját nemzetiségi nyelveken (szerb- és szlovák) megjelent lapok alkotják. Igény és tematika szempontjából nagy változatosság jellemzi őket. Van közöttük kifejezetten politikai jellegű, van közgazdasági célkitűzést valló és szórakoztató-ismeretterjesztő igényeket kielégítő lap. Mindannyiát jellemzi azonban az az igény, hogy a saját nemzetiségéhez tartozókat öntudatra ébressze, felkeltse bennük az összetartozás érzését és munkálja jövőendő felszabadulásukat. Többségük csupán egy-két számot ért meg, de így is jelzi a nemzeti-ségeknek a múlt század végén egyre fokozódó öntudatát és önállósulási törekvéseit.

Tatran

Poučno-zábavný-obrázkový casopis. [Ismeretterjesztő-szórakoztató képes folyóirat.]
Pešťbudin.
1878. máj. 1.
Čís. 1. roč. 1.
Fel. szerk. *M. Bulgarsky*.
Kiadó: *N. P. Fadljevič*.
Ny. *A Rudnansky*.
2 r.

A lap beköszöntőjéből — „... Hogy milyen nagy szükség van — mind nagyobb számban — ezekben a nehéz időkben szlovák folyóiratokra azt jól tudja minden szlovák hazafi. Ezért Tatran-unkat nemcsak támogatni fogja, hanem igyekezni fog e folyóiratot mind nagyobb számban terjeszteni a közép- és alsó néprétegek között...” A vállalkozás — eddigi tudomásunk szerint — az 1. számnál nem jutott tovább.

Zástava ľudu

Lacný casopis pre slovenský ľud. [Olešó folyóirat a szlovák nép számára.]
 Budapest,
 1881. ápr. 10—máj. [18.]
 I. évf. 1—3. sz.
 Megj. havonta kétszer.
 Fel. szerk. és kiadó: Krátky János.
 Ny. Hornánského, Viktora, 1881. máj. 18.: Neuvald, Eliáša.
 2 r.

„Az olvasóhoz” című beköszöntő elmondja, hogy a folyóirat célkitűzését már címe is elárulja. A lap a szlovák nép érzéseit és gondolatait fejezi ki. Barátja, tanácsadója és képviselője annak a népnek, mely milliószámra lakik e hazában, de még nem tudta kiharcolni azt a társadalmi megbecsülést, amely megilletné. A nemzetiségek közti megértést és a keresztény szeretetet hirdeti. Egyetlen út van, mely Magyarország boldogulásához vezet: mindenkinek egyforma jogok, egyforma kötelességek. A lap első oldalán Mocsáry Lajos képe a második oldalon pedig egy róla szóló cikk.

Svetlo

Časopis pre politiku, spoločenský život a blahobyť ľudu. [Politikai, társadalmi és népjóléti folyóirat.]
 Pešťbudine,

1887. máj. 1.—szept. 1.
I. évf. 1—5. sz.
Fel. szerk. Vojtech Jenik.
Kiadó: Sám. *Stefanovič*.
Ny. nincs feltüntetve.
2 r.

A lap első évfolyamának első számában közreadott vezércikk címe a következő: *A szlovákok választón.* Az újonnan indított lap azért kapta a Világosság elnevezést, mert egyrészt könyörtelenül feltárja az eddigi szlovák nyelvű hírlapírás fogyatékosait, másrészt feladata, hogy megvilágítsa azt az utat, amelyen a jövőben haladnia kell. Bírája a *Národné Noviny*, *Hlásnik*, *Slovenské Noviny*, *Svet* és *Vlast* című újságokat. Hangsúlyozza, hogy az állandó jajveszékelés és panaszkodás hiábavaló. „Semmi más nem lehet tenni, csak elviselni az igazságtalanságokat, amelyek egyszer megszűnnek. A szlovákok a nagy szláv család tagjaként dicső jövőnek néznek elébe. Már közeledik a feltámadás, a felszabadulás napja. Oroszország tudja, hogy mi a feladata és készen áll a felszabadításra. [...] A szlovákok válaszában állnak és dönteniük kell hogy az oroszokat, vagy a magyarokat kövessék-e, esetleg saját fejükkel kezdenek gondolkodni, saját lábukra állnak és a szabadsághoz való jogot saját erejükkel harcolják ki.”

Serpski Lojđ

List za trgovinu i trgovinske odnosaje. Izlazi u Pesti svaki dan osim ponedionika.
[A kereskedelmet és a kereskedelmi kapcsolatokat ápoló lap.]
Pest,
1872. júl. 13.
I. évf. 1. sz.
Megj. naponta.
Fel. szerk. és kiadó: Cedomil P. *Marinovic*.
Ny. Minerva.
2 r.

Előre címmel az I. évf. 1. számának beköszöntő vezércikkében kimondja, hogy a lapot nem vezérlik pártérdekek. Jelszava a munka, ezt a szót tűzi zászlajára. Mindenkit testvérének tekint, aki osztja azt a hitet és meggyőződést, hogy minden nép és minden társadalom szakadatlan, közös munkával szabadulhat csak a ránehezedő elnyomás alól. Célja az ország gazdasági életének elősegítése, csak kereskedelmi érdekek és szempontokat tart szemelőtt.

Topola

Srpski politički list. [Szerb politikai lap]
Budimpešta,
1902. febr. 8—márc. 7.
I. évf. 1—2. sz.
Megj. havonta.
Fel. szerk. és kiadó: Ranko *Milic*.
Ny. nincs feltüntetve.
2 r.

Vezércikkében programot ad: „... ebben a szóban (Topola) nemcsak a dicső múlt tükröződik, hanem a nemzeti jövő programja is. Topola — (fészek, csíra), amelyből kifejlődött a szerb szabadság”. Magasztalja Kara Györgyét, mint a szerb nép legnagyobb fiát, aki hatalmas csapást mért a török elleneségre. A lap mint az 1. és 2. szám negyedik oldalán felhívást intéz az olvasóhoz, amelyben kifejti, hogy a *Topola* további megjelenése a közönségtől függ, amely bizonyára felismeri a lap értékét és jelentőségét azokban a nehéz napokban, amelyeket a szerb elem él át. Amennyiben kellő visszhangra talál a nagyközönségnél, hetente kétszer fog megjelenni. Megjegyzi, hogy csak a titkos alapokból támogatott lapok díjmentesek, de minthogy a *Topola* független lap, nem kíván és nem is tud támogatásból élni. A lapot csak előfizetők kaphatják.

Amerikában megjelent magyar nyelvű lapok

Periodikáinknak ezt a csoportját az Egyesült Államokban megjelent magyar nyelvű sajtótermékek alkotják. Ezek a lapok inkább lapindítási kísérletek. Célkitűzésük a kivándorolt és megtelepedett magyarság olvasásra szoktatása, (a kivándorlók főként mezőgazdasági és ipari munkások, kulturális szempontból a kevésbé-olvasó típus), az otthoni események iránti érdeklődés kielégítése és a közösségtudat ápolása az idegen és különös világban.

Beköszöntő helyett *Hogyan települünk le Amerikában?* nagybetűs címmel toboroz olvasókat. A cikk bőségesen ad gyakorlati tanácsokat az érvényesüléshez és a honvágy leküzdéséhez ...

A Hét

The Week. Politikai, üzleti és társadalmi hetiszemle.
New York,
1915. nov. 25—dec. 26.
I. évf. 1—4. sz.
Megj. hetenkint.
Szerk. *Garvay Andor*.
Kiadó: *Voyda Dezső*.
4 r.

„A cél, amiért kiállunk, hogy áthidaljuk azt az űrt, ami az amerikai magyar emigránst, az amerikai érvényesüléstől elválasztja...” jelenti ki a lap szerkesztője.

Köztársaság. Republic.

Politikai és társadalmi hetilap. American weekly in magyar language.
New York,
1921. jan. 6—jan. 13.
I. évf. 1—2. sz.
Megj. hetenkint.
Szerk. és kiadó: *Hattala, S.*
Ny. nincs feltüntetve.
2 r.

A lap jelszava: „Lincoln és Kossuth szellemében” ... de hasábjairól inkább a tőzsde, a jelzálog, a pénzszerzés fortélyait sajtáthatja el az ezekben járatlan bevándorló.

Kis Magyarország

Little Hungary.
Himlerville.
1923. jan. 15—nov. 1.
I. évf. 1—20. sz.
Megj. havonként kétszer.
Szerk. *Kolos Leo* és *Orosz John*.
Kiadó: *Kolos Leo*.
Ny. nincs feltüntetve.
4 r.

„A magyar bányászok akaratából messze Kentuckyban egy kis magyar város épül” — írja *Kolos Leo*, majd így folytatja „a magyar bányászok összetartását és az összetartásban rejlő erejét mutatja, hogy lassan-lassan elérte a fejlődésnek azt a fokát, hogy már saját helyi érdekei is vannak, amelyeknek hangot kell adni...”

A fentebb tárgyalt és leírt periodikák jelentősége részben eddig ismeretlen voltukban rejlik. Másrészt — bár nem jelentenek a szó köznapi értelmében szenzációt — a maguk szerény módján mégis adalékok sajtótörténeti szempontból. Új színekkel gazdagítják és nyomatékozzák azt a képet, amelyet népiünk történetéről (emigráció — nemzetiségi kérdés — tanácsköztársaság) művelődéstörténeti és politikai viszonyairól ad a periodikum-formában rendelkezésünkre álló dokumentumok együttese.

Périodiques hongrois et relatifs à la Hongrie dans l'acquisition récente de la Bibliothèque Nationale Széchényi

E. H. LAKATOS

L'article traite les acquisitions des trois dernières années. Les titres publiés représentent des périodiques jusqu'à présent plus ou moins inconnus.

La matière du premier groupe se rapporte aux événements de la première guerre mondiale et à ceux des révolutions. La matière du deuxième groupe s'occupe des mouvements de résistance de la période de la deuxième guerre mondiale, en outre elle contient deux exemplaires de journal jetés par avion. Le troisième groupe s'occupe de la libération de la Hongrie et contient les journaux parus pendant la période initiale suivant la libération de notre patrie. Le quatrième groupe contient les périodiques en langues étrangères (des journaux en langue serbe et slovaque) parues en Hongrie. Le cinquième groupe contient les journaux en langue hongroise parus aux États Unis ou plutôt les essais plus ou moins réussis de fondation de journaux.